Zbiór Orzeczeń

WYROK TRYBUNAŁU (druga izba)

z dnia 13 października 2016 r.*

Odesłanie prejudycjalne — Współpraca sądowa w sprawach cywilnych — Jurysdykcja oraz uznawanie i wykonywanie orzeczeń w sprawach małżeńskich oraz w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej — Rozporządzenie (WE) nr 2201/2003 — Artykuł 1 ust. 1 lit. a) — Przedmiotowy zakres stosowania — Powództwo o unieważnienie małżeństwa wniesione przez osobę trzecią po śmierci jednego z małżonków — Artykuł 3 ust. 1 — Jurysdykcja sądów państwa członkowskiego miejsca pobytu „powoda lub wnioskodawcy" — Zakres

W sprawie C-294/15

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Sąd Apelacyjny w Warszawie (Polska) postanowieniem z dnia 20 marca 2015 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 17 czerwca 2015 r., w postępowaniu:

Edyta Mikołajczyk

przeciwko

Marie Louise Czarneckiej,

Stefanowi Czarneckiemu

TRYBUNAŁ (druga izba)

w składzie: M. Ilešič, prezes izby, A. Prechal, A. Rosas, C. Toader (sprawozdawca) i E. Jarašiūnas, sędziowie,

rzecznik generalny: M. Wathelet,

sekretarz: A. Calot Escobar,

rozważywszy uwagi przedstawione:

— w imieniu rządu polskiego przez B. Majczynę, działającego w charakterze pełnomocnika,

— w imieniu rządu włoskiego przez G. Palmieri, działającą w charakterze pełnomocnika, wspieraną przez P. Pucciariella, avvocato dello Stato,

— w imieniu Komisji Europejskiej przez M. Wilderspina i A. Stobiecką-Kuik, działających w charakterze pełnomocników,

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 26 maja 2016 r.,

* Język postępowania: polski.

wydaje następujący

Wyrok

1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni art. 1 ust. 1 lit. a) oraz art. 3 ust. 1 lit. a) tiret piąte i szóste rozporządzenia Rady (WE) nr 2201/2003 z dnia 27 listopada 2003 r. dotyczącego jurysdykcji oraz uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich oraz w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej, uchylającego rozporządzenie (WE) nr 1347/2000 (Dz.U. 2003, L 338, s. 1; sprostowanie Dz.U. 2009, L 347, s. 32).

2 Wniosek ten został przedstawiony w ramach sporu między Edytą Mikołajczyk a zmarłym Stefanem Czarneckim, reprezentowanym w postępowaniu głównym przez kuratora, i Marie Louise Czarnecką w przedmiocie żądania unieważnienia małżeństwa zawartego przez tych ostatnich.

Ramy prawne

Prawo Unii

3 Motywy 1 i 8 rozporządzenia nr 2201/2003 mają następujące brzmienie:

„(1) Wspólnota Europejska postawiła sobie za cel stworzenie przestrzeni wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości, w której ramach zapewniony jest swobodny przepływ osób. W tym celu Wspólnota przyjmuje między innymi środki w zakresie współpracy sądowej w sprawach cywilnych niezbędne dla właściwego funkcjonowania rynku wewnętrznego.

[…]

(8) W odniesieniu do orzeczeń rozwodowych, o separacji lub unieważnieniu małżeństwa niniejsze rozporządzenie powinno mieć zastosowanie wyłącznie w stosunku do rozwiązania małżeństwa, a nie takich kwestii, jak przyczyny rozwodu, skutki majątkowe małżeństwa lub inne możliwe kwestie uboczne”.

4 Zgodnie z art. 1 tego rozporządzenia:

„1. Niniejsze rozporządzenie ma zastosowanie, bez względu na rodzaj sądu, w sprawach cywilnych dotyczących:

a) rozwodu, separacji lub unieważnienia małżeństwa;

[…]

3. Niniejsze rozporządzenie nie ma zastosowania do:

a) ustalenia i zaprzeczenia rodzicielstwa;

b) orzeczeń w sprawach adopcji, środków przygotowujących do adopcji, jak również unieważnienia i odwołania adopcji;

c) nazwiska i imion dziecka;

d) upełnoletnienia;

e) obowiązków alimentacyjnych;

f) powiernictwa oraz dziedziczenia;

g) środków podejmowanych w wyniku przestępstw popełnionych przez dzieci”.

5 Artykuł 3 ust. 1 wspomnianego rozporządzenia przewiduje:

„W sprawach orzeczeń dotyczących rozwodu, separacji lub unieważnienia małżeństwa jurysdykcję mają sądy państwa członkowskiego,

a) na którego terytorium:

— oboje małżonkowie mają zwykły pobyt, lub

— małżonkowie mieli ostatnio oboje zwykły pobyt, o ile jedno z nich ma tam nadal zwykły pobyt, lub

— strona przeciwna ma zwykły pobyt, lub

— w przypadku wspólnego pozwu lub wniosku jedno z małżonków ma zwykły pobyt, lub

— powód lub wnioskodawca ma zwykły pobyt, jeżeli przebywał tam od przynajmniej roku bezpośrednio przed wniesieniem pozwu lub wniosku, lub

— powód lub wnioskodawca ma zwykły pobyt, jeżeli przebywał tam przynajmniej od sześciu miesięcy bezpośrednio przed wniesieniem pozwu lub wniosku i jest obywatelem tego państwa członkowskiego lub, w przypadku Zjednoczonego Królestwa i Irlandii, ma tam swój »domicile«;

[…]”.

6 Artykuł 17 tego rozporządzenia, zatytułowany „Badanie jurysdykcji”, stanowi:

„Sąd państwa członkowskiego stwierdza z urzędu brak swojej jurysdykcji, jeżeli postępowanie zostało wszczęte przed tym sądem w sprawie, w której nie ma jurysdykcji na podstawie niniejszego rozporządzenia i w której sąd innego państwa członkowskiego ma jurysdykcję na podstawie niniejszego rozporządzenia”.

Prawo polskie

7 Z postanowienia odsyłającego wynika, że w świetle art. 13 § 1 ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz.U. Nr 9, poz. 59, z późniejszymi zmianami) nie może zawrzeć małżeństwa, kto już pozostaje w związku małżeńskim.

8 Artykuł 13 § 2 tego kodeksu stanowi, iż unieważnienia małżeństwa z powodu pozostawania przez jednego z małżonków w poprzednio zawartym związku małżeńskim może żądać każdy, kto ma w tym interes prawny.

9 Przepis art. 13 § 3 kodeksu stanowi z kolei, iż nie można unieważnić małżeństwa z powodu pozostawania przez jednego z małżonków w poprzednio zawartym związku małżeńskim, jeżeli poprzednie małżeństwo ustało lub zostało unieważnione, chyba że ustanie tego małżeństwa nastąpiło przez śmierć osoby, która zawarła ponowne małżeństwo, pozostając w poprzednio zawartym związku małżeńskim.

10 Na podstawie art. 1099 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. Nr 43, poz. 296, ze zmianami) brak jurysdykcji krajowej sąd bierze pod rozwagę z urzędu w każdym stanie sprawy, a w razie stwierdzenia braku jurysdykcji krajowej sąd odrzuca pozew. Brak jurysdykcji krajowej stanowi przyczynę nieważności postępowania.

Okoliczności faktyczne sporu w postępowaniu głównym i pytania prejudycjalne

11 W dniu 20 listopada 2012 r. E. Mikołajczyk wniosła do Sądu Okręgowego w Warszawie (Polska) pozew o unieważnienie małżeństwa S. Czarneckiego i M.L. Czarneckiej, z domu Cuenin, zawartego w dniu 4 lipca 1956 r. w Paryżu (Francja). W pozwie tym wskazała, że jest spadkobierczynią testamentową Zdzisławy Czarneckiej, pierwszej żony S. Czarneckiego, która zmarła w dniu 15 czerwca 1999 r.

12 Zdaniem E. Mikołajczyk małżeństwo S. Czarneckiego i Zdzisławy Czarneckiej, zawarte w dniu 13 lipca 1937 r. w Poznaniu (Polska), istniało jeszcze w momencie zawarcia związku małżeńskiego przez S. Czarneckiego i Marie Louise Czarnecką, wobec czego to ostatnie małżeństwo stanowi związek bigamiczny i z tego powodu powinno zostać unieważnione.

13 Marie Louise Czarnecka podniosła z kolei niedopuszczalność powództwa o unieważnienie małżeństwa z powodu braku jurysdykcji sądów polskich. Jej zdaniem powództwo to powinno było zostać wniesione, na podstawie art. 3 ust. 1 lit. a) tiret drugie i trzecie rozporządzenia nr 2201/2003, albo przed sąd państwa członkowskiego, w którym oboje małżonkowie mieli ostatnio zwykły pobyt, o ile jedno z nich ma tam nadal zwykły pobyt, albo przed sąd państwa, w którym strona przeciwna ma zwykły pobyt, czyli, w obu tych wypadkach, przed sąd francuski. Kurator reprezentujący S. Czarneckiego w postępowaniu głównym ze względu na to, że ten ostatni zmarł w dniu 3 marca 1971 r. we Francji, przyłączył się do żądań Marie Louise Czarneckiej.

14 Postanowieniem z dnia 9 września 2013 r., które wobec braku jego zaskarżenia przez strony stało się prawomocne, Sąd Okręgowy w Warszawie oddalił zarzut niedopuszczalności, uznając na podstawie art. 3 ust. 1 lit. a) tiret pierwsze rozporządzenia nr 2201/2003, że przysługuje mu jurysdykcja do rozpoznania tego powództwa o unieważnienie małżeństwa.

15 Co do istoty sąd ten wyrokiem z dnia 13 lutego 2014 r. oddalił wspomniane powództwo jako bezzasadne, ponieważ powódka nie dowiodła, by pierwsze małżeństwo S. Czarneckiego nadal istniało w momencie zawarcia przez niego małżeństwa z Marie Louise Czarnecką, zwłaszcza że stan faktyczny ustalony przez ten sąd pozwalał na dokonanie ustalenia przeciwnego, a mianowicie że to pierwsze małżeństwo ustało w wyniku orzeczenia rozwodu w dniu 29 maja 1940 r.

16 Edyta Mikołajczyk wniosła od tego wyroku apelację do Sądu Apelacyjnego w Warszawie (Polska), który jest w niniejszej sprawie sądem odsyłającym.

17 Sąd ten stwierdza, że jego obowiązkiem na podstawie art. 17 rozporządzenia nr 2201/2003 i art. 1099 kodeksu postępowania cywilnego jest zbadanie z urzędu zagadnienia jurysdykcji krajowej do rozpoznania sprawy w postępowaniu głównym, mimo że w tej kwestii wypowiedział się już sąd orzekający w pierwszej instancji.

18 W tym względzie sądowi odwoławczemu nasuwają się wątpliwości dotyczące wykładni zwłaszcza art. 1 i 3 rozporządzenia nr 2201/2003 i pragnie on uzyskać objaśnienia co do przedmiotowego zakresu stosowania tego rozporządzenia. A zatem, po pierwsze, nasuwa mu się pytanie, czy powództwo o unieważnienie małżeństwa wniesione po śmierci jednego z małżonków mieści się w zakresie stosowania wspomnianego rozporządzenia. W tym kontekście zwraca on uwagę, że owo rozporządzenie uchyliło rozporządzenie Rady (WE) nr 1347/2000 z dnia 29 maja 2000 r. w sprawie jurysdykcji, uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich i w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej za dzieci obojga małżonków (Dz.U. 2000, L 160, s. 19), którego treść

normatywna była w znacznej mierze przejęta z Konwencji o jurysdykcji oraz uznawaniu i wykonywaniu orzeczeń w sprawach małżeńskich, sporządzonej aktem Rady z dnia 28 maja 1998 r. (Dz.U. 1998, C 221, s. 2). W sprawozdaniu wyjaśniającym dotyczącym wspomnianej konwencji, opracowanym przez Alegrię Borrás i zatwierdzonym przez Radę (Dz.U. 1998, C 221, s. 27) wskazano zaś, że z zakresu stosowania tej konwencji wyłączone są sprawy, w których ważność małżeństwa jest badana na podstawie wniosku o jego unieważnienie po śmierci obojga lub jednego z małżonków.

19 Po drugie, również w odniesieniu do zakresu stosowania rozporządzenia nr 2201/2003, na wypadek udzielenia odpowiedzi twierdzącej na pytanie pierwsze sąd ten zastanawia się, czy omawianym rozporządzeniem objęte jest powództwo o unieważnienie małżeństwa wniesione przez osobę inną niż jeden z małżonków.

20 Na wypadek gdyby na to drugie pytanie należało odpowiedzieć twierdząco, sąd odsyłający występuje z prośbą o doprecyzowanie, czy jurysdykcja sądów jednego państwa członkowskiego do rozpoznania powództwa o unieważnienie małżeństwa wniesionego przez osobę trzecią może być oparta na podstawach jurysdykcji przewidzianych w art. 3 ust. 1 lit. a) tiret piąte i szóste rozporządzenia nr 2201/2003, skutkiem czego sądy państwa członkowskiego miejsca zwykłego pobytu tej osoby trzeciej mogłyby uznać się za właściwie, pomimo braku związku między sądem rozpoznającym sprawę a miejscem zwykłego pobytu obojga lub jednego z małżonków.

21 W tych okolicznościach Sąd Apelacyjny w Warszawie postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:

„1) Czy sprawy o unieważnienie małżeństwa po śmierci jednego z małżonków objęte są zakresem zastosowania rozporządzenia nr 2201/2003?

2) W przypadku pozytywnej odpowiedzi na pytanie pierwsze – czy wyżej wskazane rozporządzenie swym zakresem zastosowania obejmuje sprawy o unieważnienie małżeństwa, które zostały wszczęte przez inny podmiot niż jedno z małżonków?

3) W przypadku pozytywnej odpowiedzi na pytanie drugie – czy w sprawach o unieważnienie małżeństwa, które zostały wszczęte przez inny podmiot niż jedno z małżonków, jurysdykcja sądu może być oparta na podstawach, o których mowa w art. 3 ust. 1 lit. a) tiret piąte i szóste rozporządzenia nr 2201/2003?”.

W przedmiocie pytań prejudycjalnych

W przedmiocie pytań pierwszego i drugiego

22 Poprzez pytania pierwsze i drugie, które należy rozpatrzeć łącznie, sąd odsyłający dąży w istocie do ustalenia, czy powództwo o unieważnienie wniesione przez osobę trzecią po śmierci jednego z małżonków jest objęte zakresem stosowania rozporządzenia nr 2201/2003.

23 Zgodnie z art. 1 ust. 1 lit. a) rozporządzenia nr 2201/2003 akt ten ma zastosowanie, niezależnie od rodzaju sądu lub trybunału, w sprawach cywilnych odnoszących się do rozwodu, separacji lub unieważnienia małżeństwa.

24 W celu ustalenia, czy dany pozew lub wniosek są objęte zakresem stosowania rozporządzenia nr 2201/2003, należy skupić się na ich przedmiocie (wyrok z dnia 21 października 2015 r., Gogova, C-215/15, EU:C:2015:710, pkt 28 i przytoczone tam orzecznictwo). W niniejszym wypadku z postanowienia odsyłającego wynika, że do sądu odsyłającego zwrócono się z żądaniem unieważnienia małżeństwa zawartego w dniu 4 lipca 1956 r. w Paryżu między Marie Louise Czarnecką

a S. Czarneckim, które to żądanie zostało umotywowane podnoszonym istnieniem małżeństwa zawartego wcześniej między S. Czarneckim a Zdzisławą Czarnecką. Przedmiotem tej sprawy jest zatem co do zasady „unieważnienie małżeństwa" w rozumieniu art. 1 ust. 1 lit. a) rozporządzenia nr 2201/2003.

25 Sąd odsyłający nie jest jednak w pełni przekonany, czy takie powództwo mieści się w zakresie stosowania wspomnianego rozporządzenia, ponieważ zostało ono wniesione przez osobę trzecią po śmierci jednego z małżonków.

26 W tym względzie z utrwalonego orzecznictwa Trybunału wynika, że przy dokonywaniu wykładni przepisu prawa Unii należy uwzględnić nie tylko jego brzmienie, ale także jego kontekst i cel uregulowania, którego przepis ten jest częścią (wyroki: z dnia 19 września 2013 r., van Buggenhout i van de Mierop, C-251/12, EU:C:2013:566, pkt 26; a także z dnia 26 marca 2015 r., Litaksa, C-556/13, EU:C:2015:202, pkt 23).

27 Po pierwsze, w odniesieniu do brzmienia art. 1 ust. 1 lit. a) rozporządzenia nr 2201/2003 należy podkreślić, że przepis ten wśród kwestii, które są objęte zakresem stosowania tego rozporządzenia, wymienia między innymi unieważnienie małżeństwa, przy czym nie wprowadza rozróżnienia w zależności od daty wniesienia takiego powództwa w odniesieniu do śmierci jednego z małżonków lub w zależności od tożsamości osoby uprawnionej do wniesienia takiego powództwa do sądu. W rezultacie, jeżeli trzymać się wyłącznie brzmienia wspomnianego przepisu, to powództwo o unieważnienie małżeństwa wniesione przez osobę trzecią po śmierci jednego z małżonków należy, jak się wydaje, uznać za objęte zakresem stosowania rozporządzenia nr 2201/2003.

28 Po drugie, taką wykładnię art. 1 ust. 1 lit. a) rozporządzenia nr 2201/2003 potwierdza kontekst, w jaki wpisuje się ten przepis.

29 W tym względzie przypomnienia wymaga, że art. 1 ust. 3 rozporządzenia nr 2201/2003 wymienia w sposób wyczerpujący sprawy wyłączone z zakresu stosowania tego rozporządzenia, a wśród nich między innymi sprawy dotyczące obowiązków alimentacyjnych, a także powiernictwa i dziedziczenia. Motyw 8 wspomnianego rozporządzenia wyjaśnia w tym zakresie, że owo rozporządzenie powinno mieć zastosowanie wyłącznie w stosunku do rozwiązania małżeństwa, a nie takich kwestii jak skutki majątkowe małżeństwa.

30 Natomiast powództwo o unieważnienie małżeństwa wniesione przez osobę trzecią po śmierci jednego z małżonków nie figuruje wśród spraw wyłączonych z zakresu stosowania omawianego rozporządzenia wymienionych w art. 1 ust. 3 tego aktu.

31 Ponadto o ile prawdą jest, że zdaniem sądu odsyłającego interes prawny E. Mikołajczyk w sporze w postępowaniu głównym ma związek z jej statusem spadkobierczyni testamentowej Zdzisławy Czarneckiej, o tyle sąd ten precyzuje, że rozpatrywany spór dotyczy niemniej jednak wyłącznie kwestii unieważnienia małżeństwa zawartego między Marie Louise Czarnecką a S. Czarneckim i nie może w związku z tym zostać objęty wyłączeniem przewidzianym w art. 1 ust. 3 lit. f) rozporządzenia nr 2201/2003, które odnosi się do powiernictwa i dziedziczenia.

32 Po trzecie, wykładnia art. 1 ust. 1 lit. a) rozporządzenia nr 2201/2003, zgodnie z którą powództwo o unieważnienie małżeństwa wniesione przez osobę trzecią po śmierci jednego z małżonków jest objęte zakresem stosowania tego rozporządzenia, znajduje potwierdzenie również w celu, którego realizacji służy omawiane rozporządzenie.

33 W tym względzie należy zauważyć, że jak wynika z motywu 1 rozporządzenia nr 2201/2003, akt ten przyczynia się do utworzenia przestrzeni wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości, w ramach której zapewniony jest swobodny przepływ osób. W tym celu rozdziały II i III tego rozporządzenia

ustanawiają reguły, którym podlega jurysdykcja, a także uznawanie i wykonywanie orzeczeń w zakresie rozwiązania związku małżeńskiego, a reguły te mają na celu zagwarantowanie pewności prawa (wyrok z dnia 16 lipca 2009 r., Hadadi, C-168/08, EU:C:2009:474, pkt 47, 48).

34 Tymczasem wykluczenie sprawy, takiej jak ta, której dotyczy postępowanie główne, z zakresu stosowania rozporządzenia nr 2201/2003 stanowiłoby przeszkodę dla osiągnięcia wspomnianego celu, ponieważ takie wyłączenie mogłoby zwiększyć brak pewności prawa związany z brakiem jednolitych ram prawnych w tej dziedzinie, tym bardziej że rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 650/2012 z dnia 4 lipca 2012 r. w sprawie jurysdykcji, prawa właściwego, uznawania i wykonywania orzeczeń, przyjmowania i wykonywania dokumentów urzędowych dotyczących dziedziczenia oraz w sprawie ustanowienia europejskiego poświadczenia spadkowego (Dz.U. 2012, L 201, s. 107) nie obejmuje ani kwestii związanych ze stanem cywilnym osób fizycznych, ani tych dotyczących stosunków rodzinnych.

35 Ponadto, jak podkreślił rzecznik generalny w pkt 27 opinii, fakt, że będące przedmiotem postępowania głównego powództwo o unieważnienie małżeństwa dotyczy małżeństwa, które ustało w wyniku śmierci jednego z małżonków, nie oznacza, że taka sprawa nie mieści się w zakresie stosowania rozporządzenia nr 2201/2003. Niewykluczone jest bowiem, że dana osoba może posiadać interes w unieważnieniu małżeństwa, nawet po śmierci jednego z małżonków.

36 Jakkolwiek taki interes należy oceniać w świetle właściwego uregulowania krajowego, to nie istnieje żaden powód, aby pozbawić osobę trzecią, która wniosła powództwo o unieważnienie małżeństwa po śmierci jednego z małżonków, możliwości skorzystania z jednolitych norm kolizyjnych przewidzianych przez rozporządzenie nr 2201/2003.

37 Z uwagi na powyższe odpowiedź na pierwsze i drugie pytanie prejudycjalne powinna brzmieć: art. 1 ust. 1 lit. a) rozporządzenia nr 2201/2003 należy interpretować w ten sposób, że powództwo o unieważnienie małżeństwa wniesione przez osobę trzecią po śmierci jednego z małżonków jest objęte zakresem stosowania rozporządzenia nr 2201/2003.

W przedmiocie pytania trzeciego

38 Poprzez pytanie trzecie sąd odsyłający zmierza w istocie do ustalenia, czy art. 3 ust. 1 lit. a) tiret piąte i szóste rozporządzenia nr 2201/2003 należy interpretować w ten sposób, że osoba wnosząca powództwo o unieważnienie małżeństwa inna niż jedno z małżonków może powołać się na podstawy jurysdykcji przewidziane w wyżej wskazanym przepisie.

39 Sąd odsyłający ma wątpliwości co do odpowiedzi, jakiej należy udzielić na to pytanie, ponieważ w wypadku odpowiedzi twierdzącej sąd, który nie ma żadnego związku z miejscem zwykłego pobytu obojga lub jednego z małżonków, mógłby rozpoznać powództwo o unieważnienie małżeństwa wniesione przez osobę trzecią.

40 W tym względzie należy zauważyć, że art. 3 rozporządzenia nr 2201/2003 ustanawia ogólne kryteria jurysdykcji w sprawach dotyczących rozwodu, separacji i unieważnienia małżeństwa. Owe obiektywne kryteria, niekumulatywne i wyłączne, odpowiadają konieczności uregulowania dostosowanego do specyficznych potrzeb związanych ze sporami z zakresu rozwiązania związku małżeńskiego.

41 O ile art. 3 ust. 1 lit. a) tiret od pierwszego do czwartego rozporządzenia nr 2201/2003 zawiera wyraźne odesłanie do kryterium miejsca zwykłego pobytu małżonków i strony przeciwnej, o tyle art. 3 ust. 1 lit. a) tiret piąte i art. 3 ust. 1 lit. a) tiret szóste tego aktu dopuszczają stosowanie reguły jurysdykcyjnej forum actoris.

42 Te ostatnie przepisy przyznają bowiem, pod pewnymi warunkami, sądom państwa członkowskiego, na którego terytorium ma zwykły pobyt powód lub wnioskodawca, jurysdykcję w zakresie orzekania o rozwiązaniu związku małżeńskiego. I tak art. 3 ust. 1 lit. a) tiret piąte rozporządzenia nr 2201/2003 ustanawia taką jurysdykcję, jeżeli powód lub wnioskodawca przebywał tam od przynajmniej roku bezpośrednio przed wniesieniem pozwu lub wniosku, a art. 3 ust. 1 lit. a) tiret szóste tego aktu także przewiduje taką jurysdykcję – jeżeli powód lub wnioskodawca przebywał tam przynajmniej od sześciu miesięcy bezpośrednio przed wniesieniem pozwu lub wniosku i jest obywatelem danego państwa członkowskiego lub, w określonych wypadkach, ma tam swój „domicile".

43 W tych okolicznościach w celu udzielenia odpowiedzi na pytanie zadane przez sąd odsyłający należy z dokładnością określić zakres pojęcia „powoda lub wnioskodawcy" w rozumieniu wspomnianych przepisów, aby ustalić, czy pojęcie to ogranicza się do małżonków, czy też obejmuje ono także osoby trzecie.

44 Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału zarówno względy jednolitego stosowania prawa Unii, jak i zasady równości wskazują na to, że treści przepisu prawa Unii, który nie zawiera wyraźnego odesłania do prawa państw członkowskich dla określenia jego znaczenia i zakresu, należy zwykle nadać w całej Unii autonomiczną i jednolitą wykładnię, którą należy ustalić uwzględniając kontekst przepisu i cel danego uregulowania (zob. podobnie wyroki: z dnia 2 kwietnia 2009 r., A, C-523/07, EU:C:2009:225, pkt 34; z dnia 16 lipca 2009 r., Hadadi, C-168/08, EU:C:2009:474, pkt 38).

45 Zważywszy na to, że art. 3 ust. 1 lit. a) tiret piąte i szóste rozporządzenia nr 2201/2003 nie zawiera żadnego wyraźnego odesłania do prawa państw członkowskich dla określenia zakresu pojęcia „powoda lub wnioskodawcy", takiego określenia należy dokonać poprzez odniesienie się do kontekstu tego przepisu oraz do celów omawianego rozporządzenia.

46 Jeżeli chodzi o kontekst, w jaki wpisuje się art. 3 ust. 1 lit. a) tiret piąte i szóste rozporządzenia nr 2201/2003, z orzecznictwa Trybunału wynika, że artykuł ten przewiduje kilka podstaw jurysdykcji, między którymi nie ustanawia hierarchii, a wszystkie ustanowione w nim obiektywne kryteria są alternatywne (zob. podobnie wyrok z dnia 16 lipca 2009 r., Hadadi, C-168/08, EU:C:2009:474, pkt 48).

47 Wynika stąd, że system rozdziału jurysdykcji ustanowiony przez rozporządzenie nr 2201/2003 w zakresie rozwiązania związku małżeńskiego nie ma na celu wykluczenia zbiegu jurysdykcji. Przeciwnie, współistnienie kilku właściwych sądów zostało przewidziane wyraźnie, i to bez ustanawiania między nimi hierarchii (wyrok z dnia 16 lipca 2009 r., Hadadi, C-168/08, EU:C:2009:474, pkt 49).

48 W odniesieniu do kryteriów wymienionych w art. 3 ust. 1 lit. a) wspomnianego rozporządzenia Trybunał orzekł już, że opierają się one pod wieloma względami na miejscu zwykłego pobytu małżonków (wyrok z dnia 16 lipca 2009 r., Hadadi, C-168/08, EU:C:2009:474, pkt 50).

49 Z powyższego wynika, że reguły jurysdykcyjne ustanowione w art. 3 rozporządzenia nr 2201/2003, w tym te przewidziane w ust. 1 lit. a) tiret piąte i szóste tego artykułu, zostały pomyślane w ten sposób, by chronić interesy małżonków.

50 Taka wykładnia jest również zgodna z celem, którego realizacji służy to rozporządzenie, ponieważ w akcie tym ustanowiono elastyczne normy kolizyjne, tak aby uwzględnić mobilność osób i chronić także prawa małżonka, który opuścił państwo zwykłego wspólnego pobytu, gwarantując zarazem istnienie rzeczywistego łącznika między zainteresowanym a państwem członkowskim wykonującym jurysdykcję (zob. podobnie wyrok z dnia 29 listopada 2007 r., Sundelind Lopez, C-68/07, EU:C:2007:740, pkt 26).

51 Stąd też chociaż powództwo o unieważnienie małżeństwa wniesione przez osobę trzecią jest objęte zakresem stosowania rozporządzenia nr 2201/2003, to ta osoba trzecia musi podlegać regułom jurysdykcyjnym zdefiniowanym w interesie małżonków. Powyższa wykładnia nie pozbawia zresztą wspomnianej osoby trzeciej dostępu do sądu, ponieważ taka osoba może powołać się na inne podstawy jurysdykcji przewidziane w art. 3 omawianego rozporządzenia.

52 Z tego względu pojęcie „powoda lub wnioskodawcy" w rozumieniu art. 3 ust. 1 lit. a) tiret piąte i szóste rozporządzenia nr 2201/2003 nie obejmuje osób innych niż małżonkowie.

53 W świetle powyższych uwag odpowiedź na trzecie pytanie prejudycjalne powinna brzmieć, iż art. 3 ust. 1 lit. a) tiret piąte i szóste rozporządzenia nr 2201/2003 należy interpretować w ten sposób, że osoba wnosząca powództwo o unieważnienie małżeństwa inna niż jedno z małżonków nie może powoływać się na podstawy jurysdykcji przewidziane w tym przepisie.

W przedmiocie kosztów

54 Dla stron w postępowaniu głównym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed sądem odsyłającym, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż koszty stron w postępowaniu głównym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (druga izba) orzeka, co następuje:

1) **Artykuł 1 ust. 1 lit. a) rozporządzenia Rady (WE) nr 2201/2003 z dnia 27 listopada 2003 r. dotyczącego jurysdykcji oraz uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich oraz w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej, uchylającego rozporządzenie (WE) nr 1347/2000 należy interpretować w ten sposób, że powództwo o unieważnienie małżeństwa wniesione przez osobę trzecią po śmierci jednego z małżonków jest objęte zakresem stosowania rozporządzenia nr 2201/2003.**

2) **Artykuł 3 ust. 1 lit. a) tiret piąte i szóste rozporządzenia nr 2201/2003 należy interpretować w ten sposób, że osoba wnosząca powództwo o unieważnienie małżeństwa inna niż jedno z małżonków nie może powoływać się na podstawy jurysdykcji przewidziane w tym przepisie.**

Podpisy